

100775

Magne Skodvin: Striden om kupasjonsstyret i Norge fra 25. september 1940. Det norske samlaget, Oslo 1956.

BOKEN er godkjent som avhandling for den filosofiske doktorgrad ved Oslo universitet, disputasjonen skal holdes 11. juni.

Forfatteren fremholder at emnet eligg ennå så nær oss i tid at det må reknast som samtids-historie. Mange vil rekna med at en er utsett for reint særskilde felkjelder når ein arbeider med emne frå si eiga tid. Dette arbeidet er utført i von om at vanleg kjeldekritisk metode strekk til også i slike tilfelle, og del lyta som vil koma for dagen, skriv seg vonleg ikkje frå metoden, men frå utføringa.

For en ung historiker må det være fristende å gjøre sitt svendestykke med materiale fra en tid han selv har gjennomlevet. Men stoffet kan da bli overveldende stort og allikevel ikke uttømmende fordi meget ennå blir holdt hemmelig (ofte i 50 år); de ansvarlige personligheter kan tie eller lyve så det kreves menneskekunnskap for å gjennomskue dem. Hvis egne følelser spiller inn, som når en norsk forsker skal vurdere tysk adferd, kan det ubevisst svekke hans objektivitet.

Historieskrivningens oppgave bør jo være, uansett resultatet, å komme virkeligheten så nær som mulig, like tendensfritt som i matematisk eller naturvidenskapelig forskning.

I hvilken grad fyller Skodvins verk disse krav?

En vanskelighet ved vurderingen er at han for en stor del bygger på utrykt materiale som bare få mennesker i vårt land har overblikk over, — jeg har det dessverre ikke. Vi savner et diplomatarium over alle viktige aktstykker til okkupasjonens historie.

Boken gir inntrykk av solid metode og grundig kjennskap til et veldig materiale, dens store noteapparat er greit, det er få trykktfeil (s. 314 skal det stå «utstøtt», ikke «utsstøtt»). Men bare en kompetent kritikk vil kunne avgjøre om alt materiale, navnlig det utrykte, er riktig tolket og om alt tilhørende viktig stoff er kommet med.

En forfatter har naturligvis rett til selv å velge sitt emne; Skodvin går ikke inn på det spørsmål som mest krever en strengt objektiv videnskapelig undersøkelse: okkupasjonens forhistorie og årsaker. Han skriver selv (s. 342—343):

«Motsetningane som er skildra her, høyrer ikkje til mellom dei sentrale problema i norsk historie under andre verdenskrigen.

For norsk rikshistorie samlar alle hendingar seg om sjølv hovudlina, den norske motstanden mot tysk pågang, militært, politisk og ideologisk. — — — Når det kom til strid tyskarar imellom om kva skipnad som syntest å lova best, og når norske impliserte knytte seg til den eine eller den andre fraksjonen i denne striden, så var det alt saman berre indre spenningar bak den andre fron-

Magne Skodvin.

ten. Striden stod om korleis Tysklands interesser best kunne tryggast i Norge, og kor stort rom det skulle gjevast dei som i Norge aktivt stødde opp om Tysklands sak.

Difor ligg dette arbeidet i utkanten av saga om norsk politikk 1940; men det vil vonleg gi visse siktepunkt.

Det valgte emne; administrasjonen av det okkuperte Norge, var selvfølgelig meget viktig for det folk som efter 9. april 1940 måtte leve i puplig uvissheit om krigens varighet og utfall. Den militære planleggelse var, i sin overordentlige dristighet, dyktig og målsikker, den politiske planleggelse måtte regne med flere alternativer.

Angrøpet måtte komme høyt overraskende hvis det skulle lykkes, storadmiral Raeder erkjente faren for å miste hele den tyske krigsflåte ved en så uortodoks strategi.

Men ordningen av administrasjonen, hvis okkupasjonen lyktes, var ikke bare avhengig av den tyske militærmakt, men også av Norges konge, regjering og storting. Hvis overrumplingen av Oslo var gått etter planen som i København, var en kapitulasjon i likhet med den danske uunnngåelig. Skodvin fremholder (s. 57) at senkningen av «Blücher» er vel «utan samanlikning det viktigaste einiskilde slaget som norsk styrksmakt nokosinne har ført for norsk politisk sjølvstendes».

Da statsmaktene kom unna, kunne de velge mellom kapitulasjon eller motstand.

Skodvin burde her gått inn på spørsmålet om Regjeringen og Stortinget ville valgt motstand hvis Quisling ikke hadde gjort sitt kup. Jeg finner det overveldende sannsynlig at den forhandling Stortinget var villig til, ville ført til kapitulasjon, men Hitlers krav gjennom minister Bräuer i Elverum ettermiddagen 10. april om utnevning av Quisling til statsminister møtte Kongens nei som Regjeringen sluttet seg til.

Hitler hadde utvilsomt foretrukket samme løsning som i Danmark, men da dette alternativ bortfalt, meldte seg spørsmålet om anerkjennelse av Quislings regjeringdannelse.

Alle foreliggende opplysninger og Skodvins redegjørelse viser at Quisling ikke handlet efter forhåndsavtale med Hitler. Men han hadde 9. april støtte av Rosenbergs representant Scheidt og marineattaché Schreiber.

I det tyske utenriksministerium var man skeptisk overfor Quisling, her spilte også inn motsetningen mellom Ribbentrop og Rosenberg. På militært hold hadde Falkenhorst intet kjennskap til Quisling, men Raeder støttet ham. I Oslo var Bräuer avgjort mot Quisling. Likeledes de fleste herværende tyske forretningsmenn og de fleste tyskvennlige nordmenn.

Da så indignasjonen over Quislings kup viste seg så sterk at den førte til vedtaket om motstand, bestemte Hitler og utenriksministeriet seg til å ofre Quisling å håp om å få en forhandlingsvennlig norsk motregjering. Bräuer har sannsynligvis håpet og søllet i utsikt at Kongen da ville komme tilbake.

Da opprettelsen av administrasjonsrådet 15. april ikke hadde den fra tysk hold ønskede virkning, falt Bräuer i unåde, og Terboven kom i hans sted som Reichskommissar.

Efterat Kongen og Regjeringen 7. juni hadde forlatt Norge og hele landet ble okkupert, ville Terboven løse administrasjonsspørsmålet og stilte sitt ultimatum 13. juni som ledet til riksrådsforhandlingene. Sannsynligvis handlet Terboven opprinnelig uten ordre fra Hitler.

Skodvin gjør mest rede for de stridende tyske meninger i dette spørsmål; vil man ha full oversikt må man kombinere hans fremstilling med Sverre Steens (Undersøkelsetskommisjonens innstilling, bilag III, Riksrådsforhandlingene).

Skodvin går ellers ikke av veien for vurderinger, han kunne gjerne ha vist hvor farlig den riksrådsordning Stortingets flertall ville samtykke i, måtte blitt.

Efter mitt skjønn burde Altmark-affæren vært nevnt (s. 11—12), den styrket tilliden til Quislings påstand at Norge ikke ville forsvare seg mot britiske nøytralitetstrenkelser, og den påskyndte utarbeidelsen av invasjonens plan ved tilkallelsen av Falkenhorst.

Ulrich Noack's memorandum til Terboven i mai 1940 har muligens bidratt til beslutningen om å få Quisling forvist til Tyskland.

Forbindelsen mellom Quisling og dr. H. H. Aall og gjennom denne med den militære tyske spionasje («Abwehr») under admiral Canaris burde vært omtalt mer inngående enn Skodvin gjør (navnlige s. 76 og tilsvarende noter), — den er før behandlet av Sverre Hartmann.

Aall arbeidet fra sitt kontor i Malmø for en individual — sosialistisk — ideologi, med tysk understøttelse, i virkeligheten fra «Abwehr», men han har forsikret at han ikke ante at pengene stammet derfra. I brev av 27. november 1939 oppfordret Aall Quisling til å komme til Berlin, det gav støtet til dette besøk.

Aall og Abwehr-mannen Walther de Laporte kom til Oslo 22. mars 1940 og opptok forbindelse med Quisling. Derefter ble Quisling kalt til København for møte 3. april med Abwehr-oberst Hans Piekenbrock (kfr. Hartmann i maiheftet av «Samtiden»).

Canaris selv (under dekknavnet

«Fuchs») og Piekenbrock var i Oslo like før invasjonen, antagelig 5. april. Norge var oversvømmet av spioner fra begge krigførende parter.

Skodvin forklarer (s. 51) hvorfor han ikke har villet ofletta opplysningane saman til ei jamn og brei kronologisk framstilling. En kronologisk oversikt tilslutt ville dog vært nyttig.

Som før nevnt anser jeg meg ikke kompetent til en sakkynodig vurdering av Skodvins bok. Jeg har lest den med stor interesse, den fortjener å bli grundig studert av alle som ønsker å trenge dypere inn i dette skjebnesvangre avsnitt av Norges historie, men den bør være innledningen til en rekke arbeider fra Skodvin selv og andre forskere.